

حمایت کیفری از کودکان در برابر توريسم جنسی، از منع جهانی تا واکنش نظام‌های کیفری داخلی

* دکتر علی حسین نجفی ابرندآبادی

** دکتر علی خالقی

*** دکتر امیر حمزه زینالی

چکیده

بزهکاری از لحاظ تاریخی «پدیده‌ای محلی» یا «ملی» محسوب می‌شده است، اما فرآیند جهانی شدن از رهگذر قلمرو زدایی ارتباطات، فضای اجتماعی را جهانی کرده و به محدودیت‌های جغرافیایی قلمروهای سرزمینی پایان داده است. از این رو فرصت‌های جدیدی برای بزهکاری فراهم کرده است، به گونه‌ای که بزهکاران از دهکده جهانی و امکانات آن، از قبیل فن‌آوری‌های اطلاعات و ارتباطات، برای ارتکاب اعمال خود به صورت گمنام و با حداقل هزینه استفاده می‌کنند. در چنین بستری بزهکاری بیش از پیش به یک پدیده «فراسرزمینی» و «انتقالی» تبدیل شده است. توريسم جنسی کودکان به‌عنوان یک «صنعت بزرگ نامشروع» از چنین ویژگی‌هایی برخوردار است. در برابر این معضل جهانی به منظور افزایش بازدارندگی و بالا بردن هزینه‌های کیفری ارتکاب جرم و حمایت

* استاد دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی.

** استاد یار دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران.

*** عضو گروه پژوهشی رفاه اجتماعی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.

ویژه از کودکان در برابر بهره‌کشی جنسی، از اوایل سال‌های ۱۹۹۰ کشورهای مبدأ یا فرستنده توریست جنسی از طریق جرم‌انگاری ویژه این رفتار و تغییر در قواعد و شرایط اصل صلاحیت شخصی مثبت یا فعال، نسبت به ایجاد یک صلاحیت کیفری توسعه یافته و برای مراجع قضایی خود، به منظور شناسایی مسئولیت کیفری برای اتباع و حتی بیگانگان مقیم در کشور خود اقدام نموده‌اند. این سیاست جنایی افتراقی و حمایتی از کودکان بزه‌دیده توریسم جنسی، از سال ۲۰۰۰ میلادی با امضاء پروتکل اختیاری کنوانسیون حقوق کودک در خصوص فروش، فحشا و هرزه‌نگاری کودکان، شتاب بیشتری به خود گرفته است. به نحوی که کشورهای مختلف، از جمله ایران، از رهگذر تصویب، نسبت به انتقال مؤلفه‌های یک سیاست کیفری ویژه افتراقی و حمایتی از کودکان در برابر این بزه‌دیدگی نوین پیش‌بینی شده در این سند الزام‌آور جهانی مکلف شده‌اند.

این مقاله در بخش نخست به بررسی جایگاه حمایت کیفری ویژه از کودکان در برابر بزه‌دیدگی، بویژه توریسم جنسی، در نظام بین‌المللی حقوق بشر می‌پردازد و در بخش دوم، با بررسی قوانین کیفری برخی از کشورها، به نحوه انتقال و جذب سازوکارهای پیش‌بینی شده در نظام اخیر به نظام‌های ملی یا داخلی خواهد پرداخت.

کلید واژگان

توریسم جنسی کودکان، جهانی شدن، صلاحیت کیفری، اصل صلاحیت شخصی هماهنگ‌سازی حقوق کیفری، هرزه‌نگاری، فحشاء.

مقدمه

امروزه فرایند «جهانی شدن»^۱ در همه عرصه‌ها و حوزه‌ها در جریان است. از این فرایند تعریف‌ها و برداشت‌های گوناگونی به عمل آمده است. یکی از این برداشت‌ها در مفهوم «قلمروزدایی»^۲ متجلی شده است. مطابق این دیدگاه، جهانی شدن عبارت است از شکل-گیری جدیدی از جغرافیا که در آن فضای اجتماعی با نقشه‌ها و فاصله‌های سرزمینی و مرزها کاملاً منطبق نیست.^۳ در این تعریف روابط فراسرزمینی^۴ شاخصه جهانی شدن محسوب می‌شود. در واقع جهانی شدن همان ائتلاف نزدیکتر کشورها و مردم دنیاست که از طریق کاهش فوق‌العاده هزینه‌های انتقال و ارتباط، شکستن مرزهای مصنوعی، گردش کالاها، خدمات، سرمایه و دانش افراد و گذر از مرزها دنبال می‌شود.

فرایند جهانی شدن در کنار آثار مثبت فراوانی که در حوزه‌ها و ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی به دنبال داشته است،^۵ پیامدهای منفی‌ای نیز به همراه داشته است که یکی از آنها در حوزه «بزهکاری» مشاهده می‌شود. در واقع، جهانی شدن نه تنها قلمروهای جدیدی را برای بزهکاران فراهم نموده و روش‌های ارتکاب جرایم را متحول

1. Globalization.

2. Deterritorialization.

3. Supraterritoriality.

4. Suholte, Jan aarat, globalization: a critical introduction, New York, pal grave, 2000, pp.15-16.

5. Stigliz, josephs, Globalization and discontents, 2002, p. 9.

۶. برای اطلاعات بیشتر در این زمینه بنگرید به: تامیلینسون، جان، جهانی شدن و فرهنگ، مترجم محسن حکیمی، دفتر پژوهش‌های فرهنگی، تهران، ۱۳۸۱؛ جهاننگلو، رامین، جهانی بودن: پانزده گفتگو با اندیشمندان امروز جهان، نشر مرکز، تهران، ۱۳۸۲؛ شولت، یان آرت، نگاهی موشکافانه به پدیده جهانی شدن، مترجم محمود کرباسیان، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی، تهران، ۱۳۸۲.

کرده است،^۷ بلکه هزینه ارتکاب جرم را نیز کاهش داده است.^۸ بنا به باور «شریف بسیونی»، جهانی شدن تجارت، آثاری همچون جستجوی مشتری برای محصولات نامشروع در آن سوی مرزهای داخلی، ارتقای سطح جرایم، ارتباط پیچیده جرایم داخلی با جرایم فراملی و فرصت‌های جدیدی برای مجرمین را ایجاد کرده است، در واقع، به تعبیر لوئیس شلی،^۹ امروزه بزهکاران و گروه‌های مجرم، از دهکده جهانی و امکانات آن از قبیل فن‌آوری‌های اطلاعات برای ارتکاب عمل خود به صورت گمنام استفاده می‌کنند و می‌توانند بدون محدودیت از طرقی بی‌سابقه اعمال خود را انجام دهند.^{۱۱} بدین‌سان تحت تاثیر فرایند جهانی شدن، این سوال که آیا پدیده مجرمانه «پدیده‌ای محلی»^{۱۲} یا ملی است، به طور جدی مطرح شده است ضمن آنکه پدیده مجرمانه بیش از پیش در حال تبدیل شده به یک پدیده «فراملی»^{۱۳} است.^{۱۴}

7. Keenan, Patrick, "the new deterrence: crime and policy in the age of globalization", social science research network electronic paper collection:

<http://ssrn.com/abstract=734325>, university of Illinois, college of law, 2006, p. 507.

۸. نجفی ابرندآبادی، علی حسین، حبیب‌زاده، محمد جعفر و محمد ابراهیم شمس ناتری، جرم سازمان یافته در جرم‌شناسی و حقوق جزا، فصلنامه علمی - پژوهشی مدرس علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس دوره ۴، زمستان ۱۳۷۹، ص ۶۲.

9. Bassiouni, M.I., Cherif and Eduardo vet ere, organized crime, transnational publisher, New York, 1998, pp. xi-xiii.

10. Louise Shelly.

۱۱. نجفی ابرندآبادی، علی حسین، حبیب‌زاده، محمد جعفر و محمد ابراهیم شمس ناتری، جرم سازمان یافته در جرم‌شناسی و حقوق جزا، فصلنامه علمی - پژوهشی مدرس علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، دوره ۴، زمستان ۱۳۷۹، ص ۶۲.

12. Local phenomenon.

13. Transnational phenomenon.

بی‌تردید، یکی از این تحولات در حوزه «توریسم جنسی» و بویژه توریسم جنسی کودکان ایجاد شده است. امروزه، توریسم جنسی به یک صنعت بزرگ تبدیل شده است.^{۱۵} این پدیده به این شکل رخ می‌دهد که جهانگردانی از کشورهای توسعه‌یافته (غالباً آمریکای شمالی، اروپای شمالی و غربی، ژاپن و استرالیا) به جهان در حال توسعه سفر می‌کنند تا با فحشاگرانی که اغلب کودک هستند به شهوترانی بپردازند.^{۱۶} این امر در سال‌های اخیر به نحو چشمگیری افزایش یافته است.^{۱۷} صنعت توریسم جنسی و فعالیت جنسی نامشروع ناشی از آن دارای ابعاد گسترده‌ای است. در یک سوی معادله در مقام عرضه، روسپیان قرار دارند که اغلب شامل کودکان و افراد تسهیل‌کننده بهره‌کشی از آنان مانند، دلالان و موسسه‌های توریسم جنسی و صاحبان روسپی‌خانه‌ها قرار دارند و در سوی دیگر معادله، یعنی در جایگاه تقاضا، نیز جهانگردان می‌توانند برای یافتن یکدیگر از امکانات جهانی شدن بهره‌مند شوند، رشد کرده است. مالکان فاحشه‌خانه‌ها از مرزهای نفوذپذیر و گردش آسان سرمایه برای یافتن، خرید و انتقال روسپیان سود می‌برند. افزون بر این، آنها بر نابرابری‌های ایجادشده در سایه جهانی شدن، بای در اختیار گرفتن اعضای جدید (کودکان روسپی) اتکا می‌کنند. جهانگردان نیز برای گردآوری اطلاعات پیرامون توریسم جنسی، از جمله به کارگیری تدابیری به منظور پرهیز از شناسایی و دستگیری، و همچنین انجام مسافرت آسانتر برای بدست آوردن روسپیان بر استفاده از اینترنت گزارش‌های زیادی در سال‌های اخیر در خصوص افزایش توریسم جنسی منتشر شده است.^{۱۸}

14. Keenan, Patrick, op. cit, p.507.

15. O'Donnell, Dan. Child Protection: a hand book for parliamentarians, SRO-kundig, Switzerland, 2006, p.66.

16. Keenan, Patrick, op.cit, p. 511.

۱۷. برای اطلاع از آمار این پدیده به سایت زیر مراجعه کنید:
<http://www.ustoday.com/travel/news/2004-13-sex-tours-x.htm?POE=trvisva>.

۱۸. برای اطلاعات بیشتر در این زمینه به سایت زیر مراجعه کنید:

برآورد واقعی شمار کودکانی که قربانی این صنعت شده‌اند دشوار است، اما صندوق کودکان سازمان ملل متحد «یونیسف» میزان آن را دست کم دو میلیون کودک در سراسر دنیا تخمین می‌زند.^{۱۹}

مبارزه با این بزهکاری جهانی شده به سادگی جرایم داخلی نیست، از این رو، واکنش در برابر آن نیز نیازمند ایجاد نظریه‌های جهانی شده به سادگی جرایم داخلی نیست، از این رو، واکنش در برابر آن نیز نیازمند ایجاد نظریه‌های جدید و پاسخ‌های منطبق با مقتضیات این نوع بزهکاری است. یکی از مهمترین سازوکارهای حقوقی در کنار سایر سازوکارهای پیشگیرانه، پاسخ‌های حقوق کیفری به این پدیده است. از اوایل سالهای ۱۹۹۰، کشورهای فرستنده یا مبدأ توریسیم‌های جنسی، از طریق تصویب قوانین کیفری جدید یا اصلاح قوانین کیفری موجود خود، نسبت به اتخاذ یک سیاست کیفری خاص در این زمینه، بنا بر مقتضیات این گونه بزهکاری بی‌مرز شده (فراسرزمینی)، مبادرت نموده‌اند. همزمان با این تلاش‌ها و اقدامات ملی، در سطح بین‌المللی نیز تحت تاثیر فعالیت‌های سازمان‌های غیر دولتی فراملی و نهادهای حمایتی کودکان سازمان ملل متحد، بویژه صندوق کودکان سازمان ملل متحد، گردشگری جنسی کودکان و نحوه مبارزه با آن به دغدغه اصلی جامعه جهانی در این حوزه تبدیل شده است که در پروتکل اختیاری کنوانسیون حقوق کودک در خصوص فروش، فحشاء و هرزه‌نگاری کودکان، در ۲۵ مه سال ۲۰۰۰ میلادی مورد توجه قرار گرفت. هر چند تا پیش از آن نیز در اسناد حقوق بشر از قبیل اسناد عام نظر منشور بین‌المللی حقوق بشر و خاص مانند کنوانسیون حقوق کودک) موضوع حمایت از

<http://www.ecpat.net/eng/ecpat-inter/publication/other/English> (PDF-page/ecp at: cntrlumer-resrch.

19. UNICEF fact sheet on commercial sexual exploitation,

<http://www.unicef.org/protection/files/sexex2.pdf> (last visited Feb. 8.2006).

کودکان بزه‌دیده (بویژه از طریق سازوکارهای کیفری) به صورت مستقیم و غیرمستقیم مورد توجه قرار گرفته بود.

به نظر می‌رسد که پیش‌بینی و تعبیه معیارهای جهانی در زمینه حمایت کیفری ویژه از کودکان در برابر بزه‌دیدگی، در نظام بین‌المللی حقوق بشر و انتقال و جذب این معیارها در نظام‌های کیفری ملی، جهانی شدن حقوق کیفری ناظر به حمایت از کودکان را نوید می‌دهد. ضمن آنکه از یک سو، اگر زمانی این امر در پرتو منشور بین‌المللی حقوق بشر و سایر اسناد منطقه‌ای حقوق بشر به عنوان یک سازوکار ویژه به صورت کلی و عام پیش‌بینی شده بود^{۲۰} با تصویب کنوانسیون حقوق کودک و بویژه پروتکل الحاقی پیش‌گفته آن، بر موضوعات خاص و شایع بزه‌دیدگی کودکان در عرصه جهانی، تاکید شده. و از سوی دیگر، مطالعات حقوق کیفری تطبیقی به نوبه خود نه تنها نحوه انتقال این معیارهای جهانی و میزان انحراف و تغییرات صورت گرفته در فرایند جذب آنها را در حقوق داخلی کشورها نشان می‌دهد، بلکه، همزمان فراگیری پذیرش اصول و قواعد مشترک در پاسخ‌دهی کیفری به یک معضل جهانی حاکی از حرکت به سمت همسویی و هماهنگی حقوق کیفری کشورهای مختلف را نیز آشکار می‌سازد.

در این مقاله تلاش شده است تا پدیده توریسیم جنسی کودکان از این دو منظر مورد مطالعه قرار گیرد و جایگاه حقوق کیفری ایران نیز در این بین مشخص شود. این موضوع، با توجه به اینکه پروتکل الحاقی به کنوانسیون حقوق کودک راجع به فروش، هزره‌نگاری فحشای کودک در تاریخ ۱۳۸۶/۵/۹ توسط مجلس شورای اسلامی تصویب و مورخ ۱۳۸۶/۵/۱۷ توسط شورای نگهبان مورد تایید قرار گرفت، از اهمیت اساسی برخوردار است.

۲۰. غالباً این اسناد، مفهوم‌سازی در این حوزه را دنبال کرده‌اند.

مبحث اول: نظام بین‌المللی حقوق بشر: از حمایت عمومی تا حمایت کیفری ویژه

عده‌ای بر این عقیده‌اند که منبع جهانی شدن حقوق بشر است. همگرایی یا عدم‌گرایی عصر روشنگری که در اعلامیه حقوق بشر و شهروند ۱۷۸۹ فرانسه و سپس در اعلامیه جهانی حقوق بشر ۱۹۴۸ سازمان ملل متحد مشاهده می‌شود، نشان می‌دهد که رویه جهان-شمولی^{۲۱} یا جهانی‌شدن از دیرباز به صورت آهسته ولی اجتناب‌ناپذیر در جریان بوده است.^{۲۲}

جهانی‌شدن حمایت از حقوق بشر، بویژه حقوق کودکان، پیامدهای مثبت و امیدوارکننده‌ای برای این گروه آسیب‌پذیر به همراه داشته است. در واقع، پس از تصویب اعلامیه جهانی حقوق بشر اسناد مختلف بین‌المللی مرتبط (اعم از جهانی و منطقه‌ای) مانند میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی و میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی به تصویب سازمان‌ها و دولت‌های عضو جامعه بین‌المللی رسیده است که در کل مقررات بین‌المللی حقوق بشر را بوجود آورده است.^{۲۳} نظام بین‌المللی حقوق بشر با ترسیم خطوطی اساسی، راهی را برای دولت‌ها در جهت تضمین حقوق و آزادی‌های اساسی مردم ترسیم کرده است که در ابتدای آن فرد و در انتهای آن اتحاد و همبستگی مردم سراسر جهان قرار دارد.

21. Universalization.

22. Delmas – Marty, mirelle, global law: a triple challenge, translated by Naomi Nordberg, transnational publishers inc, USA, 2003, p.v.

۲۳. فلسفی، هدایت‌الله، جایگاه بشر در حقوق بین‌المللی معاصر، مجله تحقیقات حقوق دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، شماره ۱۸، تهران، ۱۳۷۵، ص ۲۲۶.

یکی از مهمترین اهداف نظام بین‌المللی حقوق بشر، ارائه معیارهای جهانی و عام‌الشمول برای کشورها است. پیش‌بینی هنجارهای جهانی در این نظام و انتقال آنها به نظام‌های حقوق داخلی در موضوعات مختلف در همسویی حقوق کشورهای مختلف در مواجهه با مسائل مختلف بسیار مؤثر بوده است.^{۲۴}

در واقع «هماهنگ‌سازی حقوق» کشورهای مختلف در پرتو معیارهای حقوق بشر موضوعی است که به ایجاد حقوق جهانی کمک شایانی نموده است. این هماهنگی در حوزه حقوق کیفری، بویژه حقوق کیفری اختصاصی، به دلیل تفاوت در مفاهیم نظم و عدالت - که از مبانی موجهه اصلی در جرم‌انگاری در هر کشور محسوب می‌شوند - و تفاوت در ارزش‌های مورد حمایت، با چالش‌هایی روبرو شده است. همین امر موجب شده است که در کمیت و کیفیت پذیرش قواعد جهانی از سوی دولت‌ها تفاوت‌هایی مشاهده می‌شود و آمادگی دولت‌ها در جرم‌شناختن اعمالی که منافع مستقیم آنها را مورد تهدید قرار می‌دهد، بیشتر از آمادگی آنها در جرم‌انگاری رفتارهای تهدید کننده مردمان تحت حاکمیت خود باشد.^{۲۵} اما به رغم اینکه برخی، بزهکاری را صرفاً موضوعی «حقوقی» و مربوط به نظم کشورها دانسته و به موجب بند ۷ ماده ۲ منشور ملل متحد، آن را در صلاحیت سازمان ملل متحد نمی‌دانستند، این سازمان پس از تشکیل با استفاده از تجارب جامعه ملل، تلاش‌هایی را در جهت تدوین اسناد مختلف سیاست جنایی آغاز نمود تا دولت‌های عضو بتوانند نظام‌های حقوق کیفری و غیرکیفری، و پیشگیری از جرم و اصلاح

۲۴. گلشن پژوه، محمدرضا، سازمان‌های غیردولتی، ابزارهای کارآمدی ارتقای حقوق بشر، از مجموعه حقوق بشر و چشم‌اندازها، تهیه و تنظیم از مرکز مطالعات حقوق بشر، انتشارات دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، چاپ اول، تهران، ۱۳۸۲، ص ۱۶.

۲۵. جوانمردی صاحب، مرتضی، جهانی‌شدن حقوق کیفری، رساله دکتری حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، ۱۳۸۳، ص ۱۸۸.

مجرمین خود را تنظیم، ارزیابی و با یکدیگر هماهنگ کنند.^{۲۶} بدین سان، دولتها با پذیرفتن تعهدات بین‌المللی در قلمرو کیفری به نوعی، اعمال حاکمیت مطلق خود در قلمرو جرم-انگاری، تعیین کیفر، تعقیب، محاکمه و... را تا اندازه زیادی محدود یا سلب می‌کنند و با پذیرش مفاهیم، اصول و نهادهای حقوقی که در اسناد و حقوق بین‌المللی مطرح شده‌اند، نظام‌های کیفری خود را در جهت همگرایی، متحول و در واقع تا اندازه‌ای به یکدیگر نزدیک می‌کنند.^{۲۷}

در کنار عرف بین‌المللی به منزله یکی از منابع بنیادین و الزام‌آور نظام حقوق بین‌المللی، معاهدات بین‌المللی مهم‌ترین اسنادی هستند که ارزش‌های جهانی سزاوار حمایت کیفری را انعکاس می‌دهند. سرزنش و تقبیح بین‌المللی که از طریق این کنوانسیون‌ها ابراز می‌شود، نمایانگر به رسمیت شناختن مصلحت و ارزشی است که جامعه بین‌المللی با جرم‌انگاری تجاوز به آن، در واقع به حمایت از آن پرداخته است.^{۲۸}

اسناد سازمان ملل متحد نشان می‌دهد که این سازمان نه تنها از طریق تدوین و تصویب اصول و قواعد راهبردی، در صدد پیشنهاد و توصیه الگوی نمونه سیاست جنایی به دولتها

۲۶. نجفی‌ابرناد، علی‌حسین، سیاست جنایی سازمان ملل متحد، مجله تحقیقات حقوقی دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، شماره ۱۸، ۱۳۷۵، ص ۲۹۶-۷.

۲۷. نجفی‌ابرناد، علی‌حسین، حقوق کیفری در هزاره سوم، دیپاچه در: فلچر، جورج پی، مفاهیم بنیادین حقوق کیفری، مترجم سید مهدی سیدزاده ثانی، چاپ اول، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی، ۱۳۸۴، ص ۲۰ و نیز برای اطلاعات بیشتر در این زمینه بنگرید به: پردال، ژان، به دنبال جهانی شدن حقوق کیفری، مترجم محمد مهدی ساقیان، مجله پژوهش حقوق و سیاست، شماره ۱۱، ۱۳۸۳، صص ۱۷۸-۱۵۹ و نیز: دولا کواستا، خوزه لوئیس، سیاست جنایی اروپا: نمونه‌ای از بین‌المللی شدن حقوق کیفری در سطح منطقه‌ای، مترجم علی‌حسین نجفی‌ابرناد، علوم جنایی، مجموعه مقالات در تجلیل از استاد دکتر محمد آشوری، سمت، ۱۳۸۳، صص ۷۱۳-۶۷۴.

۲۸. حسینی‌نژاد، حسینی، حقوق کیفری بین‌الملل، چاپ اول، نشر میزان، تهران، ۱۳۷۳، ص ۲۶۹.

برآمده است، بلکه هماهنگ‌سازی و نزدیک‌سازی سیاست کیفری کشورها را نیز پیگیری می‌کنند.^{۲۹} این اصول، قواعد و الگوها در حوزه حقوق کیفری، در پرتو تدوین و تصویب اسناد عام و خاص حقوق بشر یک فرایند تحولی را طی نموده‌اند. با این توضیح که از یک نوع حمایت عمومی و ناظر بر موضوعات و مفاهیم عام مربوط به حمایت از کودکان به سازوکارهای حمایت کیفری ویژه از کودکان در برابر مصادیق بزه‌دیدگی تبدیل شده‌اند. حمایت از کودکان در برابر توریسیم جنسی نیز در چنین بستری قابل بررسی است.

گفتار اول: اسناد عام حقوق بشر، به دنبال جهانشمولی حمایت عمومی از کودکان

اسناد عام حقوق بشر که برخی از آنها الزام‌آور بوده و برخی جنبه اعلامی دارند، دارای پوشش حمایتی عام هستند. بدین معنا که گروه‌های خاصی را مورد نظر نداشته و به حقوق همه انسان‌ها می‌پردازند. «سند مادر» در این زمینه، اعلامیه جهانی حقوق بشر است. دسته‌ای از اسناد عام دیگر نیز وجود دارند که هر چند از نظر موضوعی به حقوق خاص می‌پردازند،

روشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

^{۲۹}. انتقال هنجارهای بین‌المللی در حوزه حقوق کیفری ماهوی به نظام حقوقی داخلی و اتخاذ تدابیری در این نظام به منظور سازگاری با تعهدات بین‌المللی که تعهد به جرم‌انگاری و قواعد مربوط به صلاحیت دادگاههای داخلی، هسته مرکزی آن را تشکیل می‌دهد از موضوعات اساسی در زمینه جهانی‌شدن حقوق کیفری است که با توجه به سیاق مبهم و متنوع اسناد بین‌المللی در این زمینه و نحوه پیوستن دولت‌ها به این اسناد و ماهیت خاص رشته حقوق کیفری با چالش‌هایی روبروست. این موضوع نیازمند تحقیقی مستقل در حوزه‌های مختلف بزهکاری می‌باشد. به منظور اطلاعات بیشتر در زمینه کلیات این به: پویل، ایزابل فیشر و مارک موسه، ضرورت اتخاذ تدابیر داخلی به منظور پیشگیری و کیفر جرایم، مترجم دکتر سیدعلی هنجنی، مجله تحقیقات حقوق دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، شماره ۴۳، بهار و تابستان ۱۳۸۶، صص.

۴۹۳-۴۶۳

ولی پوشش حمایتی آنها به گروه‌های خاصی ارتباط نداشته و شامل همه افراد می‌شود. در رأس این اسناد بین‌المللی، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی و میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی قرار دارد.^{۳۰}

بند اول: اعلامیه جهانی حقوق بشر (۱۰ دسامبر ۱۹۴۸)

این اعلامیه، به رغم اینکه در اسناد حقوق بشر غیرالزام‌آور طبقه‌بندی می‌شود، از آنجا که امروزه هنجارهای آن بیشتر به عرف بین‌المللی و حتی قواعد آمره حقوق بین‌المللی تبدیل شده است، به عنوان هنجارهای الزام‌آور حقوق بین‌المللی محسوب می‌شود.^{۳۱}

اعلامیه هیچگونه اشاره‌ای به پدیده توريسم جنسی کودکان ندارد. این موضوع تا حدودی قابل توجه است، زیرا در زمان تصویب این اعلامیه اصولاً جامعه جهانی با چنین پدیده‌ای مواجه نبوده است. اما این اعلامیه با به رسمیت شناختن دو اصل بنیادین که در حوزه حقوق کیفی بسیار تاثیر گذارند، به حمایت از کودکان پرداخته است. ضمن آنکه از یک سو، با توجه به پذیرش اصل عدم تبعیض بر اساس سن ولادت در برخورداری از حقوق بر اساس ماده ۲ اعلامیه، کودکان نیز از تمام حقوق انسانی مطرح در این اعلامیه برخوردارند و بالطبع فحشای کودکان در توريسم جنسی مغایر با شأن و کرامت انسانی آنها است و از سوی دیگر، در بند (۲) ماده ۲۵ اعلامیه بر «حق بهره‌مندی کودکان از کمک و مراقبت ویژه» تاکید شده است. امروزه، یکی از سازوکارهای کمک و مراقبت ویژه از کودکان در حوزه کیفی، در قالب جرم‌انگاری رفتارهای آسیب‌زا نسبت به کودکان

^{۳۰} قاری سید فاطمی، سید محمد، حقوق بشر در جهان معاصر، مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، چاپ اول، تهران، ۱۳۸۲، صص. ۹۱-۱۹۰.

^{۳۱} همان، ص ۱۹۹.

جلوگر شده است.^{۳۲} از این رو مشاهده می‌کنیم که اعلامیه به صورت غیر مستقیم بر حمایت ویژه از کودکان تاکید کرده است.

بند دوم: میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (۱۶ دسامبر ۱۹۶۶)

ماده ۲۴ این سند الزام آور بین‌المللی تاکید کرده است که «هر کودک بدون هیچ‌گونه تبعیض حق دارد از تدابیر حمایتی که به اقتضای وضع کودکی اش از طرف خانواده، جامعه و حکومت او باید بعمل آید، برخوردار گردد». این ماده که به وضعیت خاص و آسیب‌پذیر کودک در برخوردای از حقوق و حمایت - از جمله حمایت کیفری - اشاره دارد، مبنای الزام آور مناسبی را به منظور حمایت ویژه از کودکان در برابر بزه‌دیدگی فراهم می‌سازد.

بند سوم: میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (۱۶ دسامبر ۱۹۶۶)

این میثاق به نحو صریح‌تری اصولی در خصوص حمایت کیفری از اطفال در برابر برخی رفتارهای آسیب‌زا پیش‌بینی نموده است:

بر اساس بند (۳) ماده ۱۰: «کشورهای طرف این میثاق اذعان دارند که تدابیر خاص در حمایت و مساعدت به نفع کلیه اطفال غیر ممیز و ممیز بدون هیچگونه تبعیض به علت نسب یا علل دیگر باید اتخاذ شود. اطفال غیر ممیز و ممیز باید در مقابل استثمار اقتصادی و اجتماعی حمایت شوند».

^{۳۲} زینالی، امیرحمزه، نورآوری‌های قانون حمایت از کودکان و نوجوانان و چالش‌های فراروی آن، فصلنامه علمی - پژوهشی رفاه اجتماعی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، شماره ۷، سال دوم، ۱۳۸۲ و نیز عباچی، مریم، رهنمودهای حقوق کیفری ماهوی در قبال کودکان بزه‌دیده، مجله حقوق دادگستری، شماره ۵۲، ۵۳، سال شصت و نهم، ۱۳۸۴، ص ۱۸۶.

به موجب مفاد این بند، در کنار تأکید بر حمایت ویژه و خاص از اطفال، بر حمایت از آنها در برابر بهره‌کشی اقتصادی و اجتماعی نیز تأکید شده است. بی‌تردید فحشای کودکان در پدیده توریسیم جنسی مصداق بارز آن است. اما در ادامه، این بند صریحاً بر لزوم جرم-انگاری خاص برخی رفتارها تأکید می‌کند؛ «واداشتن اطفال به کارهایی که برای جهات اخلاقی یا سلامت آنها زیان‌آور است یا زندگی آنها را به مخاطره می‌اندازد یا مانع رشد طبیعی آنان می‌گردد باید به موجب قانون قابل مجازات باشد».

بی‌شک، پدیده توریسیم جنسی کودکان که حاصل آن بردگی جنسی و فحشای کودکان است یکی از کارهایی است^{۳۳} که برای جهات اخلاقی و سلامت کودکان مضر است و مانع رشد طبیعی کودکان می‌گردد. شناسایی عام اصل حمایت ویژه از کودکان در اسناد خاص حقوق بشر به نحو دقیق‌تری در اسناد خاص حقوق بشر با اشاره صریح به مصادیق بزه‌دیدگی جلوه‌گر شده است.

گفتار دوم: اسناد خاص حقوق بشر، به دنبال جهانی کردن حمایت کیفری از کودکان در برابر مصادیق بزه‌دیدگی

معاهدات خاص حقوق بشری، گروههای ویژه‌ای را تحت پوشش حمایتی قرار می‌دهند. این اسناد در گروههای متنوعی قابل طبقه‌بندی هستند. زنان، پناهندگان، کودکان،

۳۳. با توجه به اینکه در برخی از کشورها «روسپیگری» قانونمند شده است و تحت ضوابط و مقرراتی خاص صورت می‌پذیرد، در این کشورها سخن از حقوق کار روسپیان به میان آمده است. بدیهی است در کشورهایی که روسپیگری جرم است، اطلاق «کار زیان‌آور» به روسپیگری کودکان درست نیست. (برای اطلاعات بیشتر در این زمینه رک به: مورس، جک، روسپیگری: قوانین و واقعیت‌ها، مترجم امیرحمزه زینالی، فصلنامه علمی و پژوهشی رفاه اجتماعی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، شماره ۵، ۱۳۸۱).

مردمان بومی، اقلیتها و معلولین از جمله گروههای خاصی هستند که موضوع این اسناد حقوق بشری قرار می گیرند.^{۳۴}

توجه به حقوق کودک و این اندیشه که کودکان باید از حقوق خاص و متناسب با شرایط خود برخوردار شوند به دوران بعد از جنگ جهانی برمی گردد. این طرز تفکر از آنجا ناشی گردید که طی سالیان متمادی، کودکان قربانی سیاست های اقتصادی غلط، خطاهای سیاسی و جنگ می شدند.^{۳۵}

اسناد خاص حقوق بشر در کنار توجه به پیشینی سازوکارهای حمایت کیفری از اطفال در برابر بزه دیدگی به صورت کلی و پذیرش مفهوم حمایت کیفری ویژه کودکان، به مصادیق بزه دیدگی نیز پرداخته اند و سازوکارهای حمایتی را به نحو دقیق تری پیش بینی کرده اند.

بند اول: کنوانسیون حقوق کودک (۲۰ نوامبر ۱۹۸۹ میلادی)

این کنوانسیون که تا کنون به تصویب تمامی کشورهای جهان - به استثنای دولت های ایلات متحده آمریکا و سومالی - رسیده، توانسته است^{۳۶} به عنوان یک سند الزام آور بین المللی ضمن حمایت همه جانبه و گسترده از کودکان تا حدودی در تحکیم و شفافیت نقش و وظیفه دولت ها گامی به جلو برداشته و راهکارهایی را در تامین حقوق همه جانبه کودکان مشخص نماید.

۳۴. قاری سید فاطمی، سید محمد، منبع پیشین، ص ۱۹۲.

۳۵. مصفا، نسرین (زیرنظر) کنوانسیون حقوق کودک و بهره وری از آن در حقوق داخلی ایران، نشر گرایش، تهران، ۱۳۸۱، ص ۱.

36. <http://www.unhcr.ch/html/menu2/6/crc%20treaty/status-cer.htm>

این کنوانسیون، با وجود اینکه حقوق جهانی کودکان را به نحو موثری تدوین نموده و معیارهای لازم برای هماهنگ‌سازی را ایجاد کرده است، فقط به ارائه چارچوب کلی برای مواجهه و مبارزه با توریسیم جنسی کودکان اکتفا نموده است.^{۳۷} در ارائه اصول راهنمایی ویژه در مورد نحوه تصویب قوانین حمایتی ویژه از کودکان در برابر این جلوه نوین از بزه دیدگی نیز قصور ورزیده است.^{۳۸}

ماده ۱۹ کنوانسیون، کشورها را به انجام تمام اقدامات قانونی جهت حمایت از کودکان در برابر تمام اشکال سوء استفاده، بدرفتاری یا بهره‌کشی از جمله سوء استفاده جنسی ملزم نموده است. بر اساس بند (۳) این ماده اقدامات حمایتی قانونی شامل شناسایی، گزارش، ارجاع، تحقیق و پیگیری موارد سوء رفتار با کودکان و پشتیبانی از پیگرد قضایی می‌شود. بدیهی است که یکی از راهکارهای اجرای این تعهد و اقدامات قانونی تقویت جایگاه اطفال بزه‌دیده در حقوق کیفری از طریق جرم‌انگاری این رفتارها است. ماده ۳۴ کنوانسیون ضمن متعهد نمودن کشورها به حمایت از کودک در برابر اشکال بهره‌کشی و سوء استفاده جنسی، آنها را به اتخاذ اقدامات مقتضی ملی به منظور پیشگیری از ۱- اغوا یا وادار کردن کودک به هر گونه فعالیت جنسی غیرقانونی ۲- استفاده استعمارگرانه از کودک در فحشا یا دیگر اعمال جنسی غیرقانونی ۳- استفاده استعمارگرانه از کودک در نمایش‌ها یا مطالب هرزه‌نگارانه، ملزم ساخته است.

37. World vision UK no child of mine... opening the worlds eyes to the sexual exploitation of children, briefing paper on the sexual exposition of children (April 2002), (hereinafter no Child of mine).

38- Stacey, Mathew, comment, International trafficking in children: will new U.S. legislation provide an ending to the story? 27 Hous_e, I.NTLL. pp. 649,667,2005.

در واقع، این ماده رفتارهایی را منع کرده است که زمینه‌های اصلی پدیده توريسم جنسی کودکان محسوب نکرده است. این موضوع شاید به این دلیل باشد که این پدیده نوظهور در قلمرو بزه‌دیدگی اطفال در سطح جهانی در زمان تصویب کنوانسیون از چنین شیوع و گستردگی برخوردار نشده بود تا موجبات نگرانی بین‌المللی و در نتیجه انعکاس در کنوانسیون را به همراه داشته باشد. گسترش این پدیده و تلاشهای نهادهای غیر دولتی بین‌المللی و نهادهای زیرمجموعه سازمان ملل متحد مانند یونیسف در روشن ساختن ابعاد تاریک آن و همه‌گیرشناسی آن در کشورهای مختلف یک هشاری جهانی را در برابر آن ایجاد کرد که این امر موجبات توجه ویژه به آن را در برخی اسناد خاص راجع به کودکان فراهم ساخت.

بند دوم: کنوانسیون راجع به محو بدترین اشکال کار کودک و توصیه‌نامه مکمل آن^{۳۹} (۱۷ ژوئن ۱۹۹۹ میلادی)

بر اساس ماده ۳ این کنوانسیون «استفاده، فراهم کردن یا عرضه کودک برای روسپی-گری، تولید هرزه‌نگاری یا اجرای هرزه‌نگارانه^{۴۰} (بند ب)، فروش و قاچاق کودکان (بند الف)» جزء بدترین اشکال کار کودکان دانسته شده است.

^{۳۹} این کنوانسیون به همراه توصیه‌نامه مکمل آن در تاریخ ۱۳۸۰/۸/۸ از تصویب مجلس شورای اسلامی گذشت و در تاریخ ۱۳۸۰/۸/۲۳ به تایید شورای نگهبان رسید.

برای اطلاع از متن قانون و برگردان پارسی این سند رک به: اداره کل حقوقی و قوانین و مقررات وزارت رفاه و تامین اجتماعی، مجموعه قوانین و مقررات حقوق کودک، تهران، انتشارات موسسه فرهنگی و هنری آتیه ۱۳۸۴، صص. ۲۰۱ الی ۲۱۸.

^{۴۰} در برگردان فارسی قانون الحاق به این کنوانسیون به جای این واژگان از اصطلاحات زشت‌انگاری یا اجراهای زشت‌انگارانه استفاده شده است.

همچنين بر اساس ماده ۷ اين کنوانسيون يکي از اقدامات لازم به منظور تضمين اجرائی مؤثر آن پيش بينی و اعمال ضمانت اجراهای کیفری توسط دولت ها است.

بنابر بند (۱۲) توصيه نامه مکمل اين کنوانسيون، اعضا بايد هرگونه استفاده از کودک، فراهم آوردن يا عرضه کودک برای روسپيگري، توليد هرزه نگاری يا اجراهای هرزه-نگارانه را جرم انگاری نمايند.

افزون بر پيش بينی جرم انگاری اعمال مذکور که حاکی از سياست هماهنگ سازی قوانين کیفری کشورها در مبارزه با اين گونه اعمال است، به دليل ماهيت خاص و نحو ارتکاب آنها، بويژه عرضه کودکان برای فحشاء، در قسمت «ت» بند (۱۵) اين توصيه نامه آمده است که: «دولت ها موظف شده اند اگر اين جرايم توسط اتباع آنها در کشور ديگري ارتکاب يافته باشد، در داخل کشور متبوع خود آنها را قابل تعقيب اعلام کنند».

در واقع، اين کنوانسيون در کنار توجه به ضرورت جرم انگاری برخی رفتارها - که تعدادی از آنها مانند استفاده از کودک برای روسپيگري توسط توريست های جنسی ارتکاب می يابند و برخی ديگر مانند فراهم آوردن و عرضه کودک برای روسپي گري و توليد هرزه نگاری کودکان توسط عرضه کنندگان ارتکاب می يابند - به دليل ماهيت فراسرزمینی اعمال ارتکابی به پيش بينی سازوکاری به منظور تعقيب و مجازات مرتکبين در خارج از کشورهای عضو نیز اشاره نموده است. اين راهکار در پروتکل الحاقی به کنوانسيون حقوق کودک، به نحو گسترده تر و دقيق تری دنبال شده است.

بند سوم: پروتکل الحاقی کنوانسيون حقوق کودک در خصوص فروش، فحشاء و هرزه نگاری کودکان (۵ می ۲۰۰۰ ميلادی)

در مقدمه اين پروتکل آمده است: «کشورهای عضو اين پروتکل با نگرانی عميق از توريسم جنسی گسترده و در حال تداوم که بويژه کودکان در برابر آن آسیب پذيراند، به

گونه‌ای که این امر به طور مستقیم، فروش، فحشاء و هرزه‌نگاری کودکان را افزایش می‌دهد... به شرح ذیل توافق نمودند». بدین‌سان، یکی از عوامل و ضرورت‌های جرم‌شناختی راجع به تدوین این پروتکل، نگرانی جامعه جهانی از گسترش توریسیم جنسی و استمرار آن و تاثیرات آن بر فروش و فحشاء و هرزه‌نگاری کودکان ذکر شده است.

ولی آیا این پروتکل که تا کنون به تصویب ۱۰۱ کشور جهان رسیده است^{۴۱} در زمینه توریسیم جنسی مقرره‌ای دارد یا نه؟ با وجود اشاره به توریسیم جنسی به عنوان یکی از عوامل مستقیم گسترش "فروش، فحشاء و هرزه‌نگاری کودکان" در مقدمه پروتکل، این سند بین‌المللی در جایی که به تعهد دولت‌ها در خصوص جرم‌انگاری‌های مربوطه و برقراری صلاحیت قضایی در مورد این جرایم (مواد ۲ و ۳ و ۴) می‌پردازد، هیچگونه اشاره‌ای به توریسیم جنسی کودکان نکرده است. اما در ماده ۱۰ که کشورهای عضو را به اتخاذ اقدامات ضروری جهت تقویت همکاری‌های بین‌المللی از طریق ترتیبات دو جانبه، منطقه‌ای و چند جانبه به منظور پیشگیری یا کشف، تحقیق، پیگرد و مجازات عاملان فروش، فحشاء و هرزه‌نگاری موظف می‌کند، به توریسیم جنسی کودک نیز صریحاً اشاره کرده است. همچنین در بند (۳) این ماده مقرر می‌دارد: «کشورهای عضو تقویب همکاری بین‌المللی را به منظور رسیدگی به دلایل اصلی موثر بر آسیب‌پذیری کودکان در برابر فروش، فحشاء و هرزه‌نگاری کودکان و توریسیم جنسی کودک مانند فقر و توسعه‌نیافتگی، ارتقاء خواهند بخشید».

یکی از نقایص اساسی پروتکل این است که با وجود اشاره به توریسیم جنسی کودکان به طور صریح به مواردی که در گسترش "فروش، فحشاء و هرزه‌نگاری کودکان" مؤثر

41. <http://www.ohchr.org/English/countries/ratification/11-c.htm>

می‌باشند،^{۴۲} و به تکلیف دولت‌ها مبنی بر جرم‌انگاری آن و شرایط این نوع جرم‌انگاری اشاره نشده است. با این حال، با توجه به سایر سازوکارهای پیش‌بینی شده در این پروتکل می‌توان تا حدودی این نقص را برطرف ساخت:

اول: به موجب ماده ۳، کشورهای عضو از قرار گرفتن کامل اقدامات و فعالیت‌های زیر تحت قوانین کیفری^{۴۳} خویش اطمینان حاصل خواهند نمود.

- ۱- عرضه، تحویل یا پذیرش کودک به هر وسیله به منظور بهره‌کشی جنسی از او.
- ۲- عرضه یا فروش یا تدارک کودک به منظور فحشاء به گونه‌ای که در ماده ۲ تعریف گردید.^{۴۴}

بدین‌سان مشاهده می‌شود که پروکل بر ممنوعیت کیفری رفتارهایی اشاره دارد که ارتکاب آنها هدف اصلی توریست‌های جنسی از سفر، است. این افراد کودکان را به منظور

۴۲. بی‌تردید تا زمانی که تقاضا برای خدمات جنسی نامشروع، نظیر سوء استفاده جنسی از کودکان در کشورهای توسعه‌یافته وجود داشته باشد به دلیل ساختارهای اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی تابسامان در برخی کشورهای کمتر توسعه‌یافته، شبکه عرضه این خدمات به دلیل منافع اقتصادی کلان آن از طریق فروش کودکان و قاچاق آنها و سوء استفاده از اینترنت روز به روز گسترش بیشتری خواهند یافت. بنابراین قبل از هر چیز باید به سر منشاء این جرایم که امروزه از آن تحت عنوان «توریسم جنسی کودکان» نام می‌برند، پرداخت.

۴۳. تدوین‌کنندگان این پروتکل در بند (۳) همین ماده مقرر می‌کنند که هر کشور عضو این جرایم را با کیفرهای مقتضی مبتنی بر میزان وخامت آنها، قابل مجازات خواهند ساخت. این امر، نشانگر توجه به ماهیت کیفر گذاری در فرایند جرم‌انگاری است؛ یعنی کشورهای عضو باید در تعیین نوع و میزان مجازات برای اعمال ممنوعه به عنوان یک معیار کیفی تعیین کیفر به ماهیت خطرناک آنها توجه نموده و کیفرهای مناسب با این ماهیت را تعیین کنند.

۴۴. بر اساس ماده ۲ پروتکل، فحشای کودک «به استفاده از کودک در فعالیت‌های جنسی به منظور سودجویی یا هر منظور دیگری» اطلاق می‌شود.

استثمار جنسی می‌پذیرند و یا تحویل می‌گیرند. همچنین رفتارهای مورد اشاره، شامل رفتارهای عرضه‌کنندگان و افرادی که در کشورهای مقصد توریست جنسی به عرضه، فروش یا تدارک کودکان برای فحشا می‌پردازند نیز می‌شود. از طرف دیگر، با توجه به بند (۲) ماده ۳ که تلاش هر شخص برای مبادرت به هریک از این اعمال را نیز مشمول جرم - انگاری دانسته است، این رفتارها اعمال بسیاری از توریست‌های جنسی را که به قصد استثمار جنسی کودکان در آینده در فضای سایبر یا مسافرت و غیره صورت می‌پذیرد، نیز در برمی‌گیرد.

دوم: تدوین‌کنندگان پروتکل در کنار اشاره صریح به جرم‌انگاری رفتارهای مذکور، کشورهای عضو را مکلف به اتخاذ تدابیری به منظور افزایش توان و آثار مبارزه با این اعمال در سطح بین‌المللی، با توجه به ماهیت و نحو ارتکاب، نموده‌اند. بر اساس قسمت الف بند (۲) ماده ۴، کشور عضو می‌تواند اقداماتی را برای برقراری صلاحیت قضایی خویش در مورد جرایم موضوع بند (۱) ماده ۳ را، چنانچه متهم مورد ادعا، تبعه آن کشور یا شخصی باشد که در قلمرو آن اقامت دائم دارد، به عمل آورد. این سازوکارها هر چند با آنچه که در پیش‌نویس اولیه پروتکل آمده بود و به جهت ایجاد توافق بین دولت‌ها محدود شد، تفاوت دارد، اما برخلاف آنچه که در کنوانسیون حقوق کودک به صورت مبهم و

۴۵. در سال ۱۹۹۳، پیش‌نویس پروتکل اختیاری کنوانسیون حقوق کودک سازمان ملل، مربوط به محو استثمار جنسی و قاچاق کودکان به منظور فراهم نمودن مبنایی برای توصیه‌های نگران‌کننده در مورد استثمار و قاچاق کودکان به کمیسیون حقوق بشر تقدیم شد. ماده ۲ پیش‌نویس مقرر می‌کرد که کشورهای عضو نسبت به قانونگذاری داخلی که استثمار جنسی و قاچاق کودکان را مشمول صلاحیت قضایی جهانی می‌داند، توافق دارند. بنابراین هر کشوری حق بازداشت یا محکوم ساختن و مجازات مرتکبین را بدون توجه به تابعیت مجرم و مکانی که جرم در آنجا ارتکاب یافته است، دارد. افزون بر این، پیش‌نویس مقرر می‌کرد که، دولت‌ها تضمین می‌کنند که قانونگذاری ملی خود را نسبت به جرایم بهره‌کشی جنسی یا قاچاق کودکان به نحوی توسعه دهند که شامل اتباع و مقیمان کشورشان و اشخاص حقوق نیز بشود.

کلی بیان شده است، در این پروتکل دولت‌ها به منظور تحت تعقیب قرار دادن افرادی که مرتکب جرایم مذکور در این پروتکل می‌شوند، به نوعی قانونگذاری کیفری فراملی مکلف شده‌اند، توضیح اینکه تعهد دولت‌های عضو در انتقال رفتارهای ممنوعه مذکور در این پروتکل به قوانین کیفری داخلی خود، محدود به جرم‌انگاری آنها بر اساس اصل حاکمیت سرزمینی هر دولت نیست، بلکه این جرم‌انگاری باید به گونه‌ای باشد که با توجه به ارتکاب این جرایم در گستره جهانی، ویژگی فراسرزمینی آنها و ملاحظات مربوط به جهانی‌شدن، در حد اتباع و مقیمان کشور که این جرایم را در سایر کشورها مرتکب می‌شوند، توسعه پیدا نماید. این امر باید به صورتی انجام پذیرد که جنبه فراسرزمینی بودن جرم ارتكابی، مانعی برای تعقیب و مجازات مرتکبان نباشد. این سیاست افتراقی در نظام‌های کیفری داخلی مورد توجه قرار گرفته است، این توجه به لحاظ زمانی زودتر از تصویب این پروتکل در برخی کشورها اتفاق افتاده است. بررسی رویکرد حقوق تطبیقی نشان می‌دهد که این جرم‌انگاری افتراقی و عدول از قواعد کلی اصل صلاحیت شخصی بسیار دقیق‌تر از آنچه که در پروتکل آمده است، در قوانین کیفری کشورها جلوه‌گر شده است. این هشیاری ملی در تنظیم پاسخ‌های افتراقی به توریسیم جنسی کودکان، در تعامل با نظام بین‌المللی حقوق بشر رشد و توسعه پیدا کرده است.

پرونده علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

(U.N. econ & soc. Council (Ecosoc), common on human rights, report of the second international workshop on notations for the promotion and promotion and protection of human rights, addendum: draft optional protocol to the United Nations convention on the rights of the child concerning the elimination of sexual exploitation and trafficking of children, art. 2 cas, U.N. Doc. E/CN.4/1994/45/Add-1 (Mar.1.1994).

مبحث دوم: حقوق کیفری تطبیقی، از جرم‌انگاری ویژه تا صلاحیت کیفری شخصی توسعه یافته

به طور کلی، توریست‌های جنسی کودک، به ندرت در کشورهای مقصد تحت پیگرد قرار می‌گیرند. اگرچه بسیاری از این کشورها در حال تشدید سازوکارهای حقوق داخلی خود برای مبارزه با تورسیسم جنسی هستند، اما سازوکارهای ضعیف اجرایی و ماموران فاسد هنوز هم مانع اجرای مؤثر چنین قوانینی هستند.^{۴۶} عموماً کشورهای در آسیا، آمریکای لاتین، آفریقا و اروپای شرقی (کشورهایی که غالباً خودفروشی کودکان در آنجا رخ می‌دهد)، فاقد یک اقتصاد ثابت‌اند و با نرخ بالای بیکاری در این کشورها، تفاوت‌های زیادی بین ثروتمند و فقیر وجود دارد ضمن آنکه جمعیت زیادی در این کشورها زیر سن قانونی هستند. به دلیل آنکه بسیاری از این کشورها به شدت بر تورسیسم، به عنوان ابزاری ضروری برای توسعه اقتصادی، متکی هستند، درآمدهای ناشی از تورسیسم جنسی، که متأسفانه هم‌اکنون بخشی از جذابیت‌های توریستی بسیاری از کشورها محسوب می‌گردد، قسمت مهمی از درآمدهای اقتصادی این کشورها را تشکیل می‌دهد. با چنین وضعی تعجب‌آور نیست که کشورهایی که با صنعت تورسیسم جنسی توسعه یافته، انگیزه‌ای برای پیگیری خارجیان ثروتمند که پول‌های خود را به بازارهای محلی آن‌ها سرازیر می‌کنند، ندارند. با وجود انگیزه بسیار کم محلی برای پیگیری، نیاز مبرم به قانون‌گذاری فراملی حس می‌گردد تا کشورهای فرستنده توریست جنسی بتوانند با استفاده از آن، اتباع خود را تعقیب و محاکمه کنند.^{۴۷} کشورهای مبدأ (که همگی از کشورهای پیشرفته دنیا هستند) به منظور

46. sevens son, Naomi, extraterritorial accountability: an assessment of the effectiveness of child sex tourism laws, *Int'l & comp. L. Rev.*, Loyola law school, (U.S.A) vol. 28, 2007, p. 648.

47. *Ibid.*

جبران این قصور، به جرم‌انگاری این رفتار و ایجاد صلاحیت شخصی توسعه یافته مبادرت نموده‌اند. از این رو به منظور بررسی رویکرد حقوق تطبیقی، کشورهایایی برای بررسی انتخاب شدند که غالباً جزء کشورهای فرستنده توریست جنسی کودکان محسوب می‌شوند.

در کنار شناسایی گسترده و انعکاس^{۴۸} یک اصل، قاعده و یا هنجار در سطح اسناد بین-المللی حقوق بشر که نشانه‌ای از جهانی‌شدن و جهانشمولی آن است، به رسمیت شناختن آن از رهگذر جذب^{۴۹} در حقوق داخلی کشورها، مرحله بعدی و نشانه‌ای دیگر از جهانی‌شدن آن اصل، قاعده و یا هنجار محسوب می‌شود. این امر از آنچنان اهمیتی برخوردار است که عده‌ای بر این باورند که هماهنگ‌سازی و نزدیکی سیستم‌های حقوقی، راهبرد مقبول‌تری برای جهانی‌شدن حقوق است.^{۵۰} بدین‌سان، حقوق تطبیقی به هماهنگی میان کشورها و نیز ایجاد مفهوم جهانی از حقوق، کمک شایانی کرده است.^{۵۱} با این وجود، در عمل، درجه سازمان‌دهی و قابلیت یکپارچه کردن هر جزء، به امکانات حقوقی‌ای که دولت‌ها می‌پذیرند، فراهم کنند و به حدی از تقسیم حاکمیت ملی آنها که حاضرند به آن رضایت دهند بستگی دارد.^{۵۲} در زمینه حمایت کیفری از کودکان در برابر توریسیم جنسی،

48. Reflection.

49. Integration.

۵۰. دل‌ماس - مارتی، می‌ری، جهانی‌شدن حقوق، فرصت‌ها و خطرات، مترجم اردشیر امیر ارجمند، مجله حقوقی دفتر خدمات حقوق بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران، شماره ۲۴، تهران، ۱۳۷۸، ص ۱۲۲.

۵۱. دیر رنه، مقدمه‌ای بر حقوق تطبیقی، مترجم سید محمد علوی، چاپ اول، دفتر خدمات حقوقی بین-المللی، تهران، ۱۳۷۱، ص ۳۱.

۵۲. دل‌ماس - مارتی، می‌ری، حقوق کیفری و جهانی‌شدن، مترجم علی حسین نجفی ابرندآبادی، دل‌ماس - مارتی، می‌ری، نظام‌های بزرگ سیاست جنایی، (جلد دوم)، مترجم علی حسین نجفی ابرندآبادی، نشر میزان، تهران، ۱۳۸۷، ص ۱۴.

در کنار شناسایی جهانی این موضوع و پیش‌بینی سازوکارهای خاص آن، نظام‌های کیفری داخلی نیز در جهت تقریب و هماهنگی بیشتر در این زمینه در حال تحول هستند. این فرایند گاه متأثر از اسناد حقوق بشری و به صورت عمودی و از رهگذر هماهنگ‌سازی نظام‌های کیفری داخلی با هنجارهای بین‌المللی پدیدار می‌شود و گاه تحت تأثیر ضرورت‌های جرم-شناختی و پیش از آنکه نظام بین‌المللی حقوق بشر به صورت دقیق سازوکارهای حمایت کیفری ویژه از کودکان در برابر توریسم جنسی را تعیین نماید، اتفاق می‌افتد. این امر از یک سو به دلیل اتخاذ رویکرد حقوق بشری در فرایند قانونگذاری کیفری و بالطبع پذیرش اصل حمایت کیفری ویژه از کودکان و از سوی دیگر ضرورت‌های ناشی از افزایش اشخاصی که به منظور بهره‌کشی جنسی از کودکان به کشورهای کمتر توسعه‌یافته سفر می‌کنند، از سوی دیگر اتفاق افتاده است. البته فشارهای بین‌المللی و نهادهای مدنی حامی کودکان و رسانه‌ها نیز در این بین بی‌تأثیر نبوده است. در حال حاضر بیش از سی کشور جهان به جرم‌انگاری ویژه توریسم جنسی کودکان اتخاذ راهکار صلاحیت کیفری شخصی اقدام نموده‌اند اما تفاوت‌هایی در جذب معیارهای بین‌المللی و اجرای قوانین مصوب در این کشورها دیده می‌شود.

گفتار اول: فرانسه

از مدت‌ها قبل در فرانسه رواج پدیده توریسم جنسی و سفر به منظور برقراری رابطه جنسی بویژه با کودکان و نوجوانان در خارج از کشور، موجب بروز نگرانی‌هایی شده است. یکی از حقوقدانان در این باره می‌نویسد: «در روزگار ما، برخی سفرهای توریستی بین‌المللی سازماندهی می‌شوند که هدف از انجام آنها ارتکاب اعمال جنسی ممنوع در

فرانسه، بی‌هیچ کیفری در خارج از کشور است.^{۵۳} بدیهی است در مواردی که مرتکبین این اعمال مجرمانه در خارج از فرانسه، از اتباع فرانسوی باشند، دادگاه‌های این کشور بر اساس اصل صلاحیت شخصی مثبت یا فعال، صلاحیت تعقیب و محاکمخ آنها را خواهند داشت، اما شرایط تحقق این صلاحیت و ضوابط اعمال آن، گاه موجب عدم امکان محاکمه مرتکبان در دادگاه‌های فرانسه می‌شود. علت این امر این است که بر اساس مواد ۱۱۳-۶ و ۱۱۳-۸ قانون مجازات فرانسه، در این گونه موارد مرتکب باید از اتباع فرانسه بوده باشد و در امور جنحه‌ای (که غالب جرائم توریست‌های جنسی از این درجه است) عمل وی در محل ارتکاب نیز جرم باشد تا دادگاه‌های فرانسوی صالح به رسیدگی باشند. ضمن آنکه شرط شروع به تعقیب کیفری نیز این است که بزه‌دیده یا قائم‌مقام او اقدام به شکایت نموده و یا مقامات رسمی کشور محل وقوع جرم تقاضای تعقیب متهم را به مقامات فرانسوی تسلیم کرده باشند.^{۵۴}

لازم به ذکر است که جرم نبودن برخی از اعمال توریست‌های جنسی در محل ارتکاب، مانند تهیه تصاویر مستهجن از کودکان یا تعرض جنسی بدون عنف یا خشونت نسبت به فرد بزرگتر از پانزده سال و کوچکتر از هجده سال تمام که در فرانسه جرم است، سبب عدم تحقق شرط مجرمیت مضاعف و در نتیجه عدم صلاحیت دادگاه‌های فرانسوی می‌شد. همچنین، ناتوانی یا ترس برخی از بزه‌دیدگان از طرح شکایت علیه مرتکب و یا بی‌تفاوتی مقامات رسمی محل وقوع جرم، در تسلیم تقاضای تعقیب به مقامات قضایی

53. Jean- François SEUVIC, observations sur la loi du 17 juin 1998: revue de science criminelle et de droit pénal comparé, 1998, p.793.

۵۴. از شکایت شاکی و تقاضای مقامات رسمی محل وقوع جرم به عنوان «نشانه‌هایی از وخامت عمل مجرمانه» یاد شده است:
Jean pradel, droit pénal général, Paris, cujas, 15ed., 2004, n°235.

فرانسه، این مقامات را از رسیدگی به جرایم ارتكابی افراد مذکور بازمی داشت. از این رو به منظور مبارزه مؤثر با پدیده توریسیم جنسی، قانونگذار فرانسوی، قانون ۱۷ ژوئن ۱۹۹۸ را در مورد پیشگیری و مجازات جرائم جنسی و حمایت از کودکان تصویب نمود که یکی از نوآوری‌های آن، توسعه صلاحیت شخصی دادگاه‌های این کشور از طریق حذف شرط مجرمیت مضاعف در مورد جرائم مندرج در این قانون بود که در خارج از کشور علیه کودکان ارتكاب می‌یافت. همچنین در مورد این جرائم، شرط شکایت بزه‌دیده یا تسلیم تقاضای تعقیب توسط مقامات رسمی محل ارتكاب جرم نیز حذف گردید. اما توسعه صلاحیت شخصی دادگاه‌های فرانسوی به اینجا محدود نشد و قانونگذار این کشور ملاک صلاحیت شخصی را که اصولاً عنصر تابعیت است به عنصر اقامتگاه نیز تسری داد.^{۵۵} چنان که از این پس افرادی هم که تابعیت فرانسوی ندارند ولی مقیم این کشور هستند، در صورت ارتكاب جرائم موضوع این قانون در خارج از کشور، مشمول قوانین کیفری فرانسه واقع می‌شوند.^{۵۶} بدین سان، ملاحظه می‌شود که حقوق کیفری فرانسه در جهت همسویی با معیارهای بین‌المللی در این زمینه، و در راستای جذب و انتقال آنها تا حدود زیادی سازوکار دقیقی را پیش‌بینی کرده است. اما این امر در اجرا چه وضعیتی پیدا کرده است موضوعی است که در ادامه با بررسی حقوق سایر کشورها به آن می‌پردازیم.

۵۵. این نوع صلاحیت‌های تغییر یافته، نوعی صلاحیت تکمیلی برای توسعه و تکمیل صلاحیت‌های موجود شناخته شده‌اند: خالقی، علی، «مقدمه‌ای بر مطالعه اصول حاکم بر صلاحیت کیفری در حقوق جزای بین‌المللی»، مجله پژوهش‌های حقوقی، ش ۲، ۱۳۸۱-۲، ص ۵۶.

۵۶. برای ملاحظه سایر نوآوری‌های این قانون، نگاه کنید به:

Bruno lavielle, "surveiller et soigner les agresseurs sexuels: UN des défis posés par la loi du 17 juin 1998", revue de science criminelle ET de droit pénal comparé", 1999, p.35.

گفتار دوم: استرالیا

این کشور در سال ۱۹۹۴ میلادی قانون راجع به توریسم جنسی^{۵۷} را به تصویب پارلمان رساند و بخش جدیدی را به قانون کیفری خود اضافه کرد. بر اساس این قوانین، هر تبعه استرالیا یا مقیم این کشور که در استفاده‌های جنسی از یک کودک زیر ۱۶ سال در خارج از استرالیا شرکت می‌کند مجرم محسوب می‌شود و به حبس از ۱۲ تا ۱۷ سال محکوم خواهد شد.

این قانون با وجود پیش‌بینی و صدور حکم مبنی بر مجازات‌های شدید،^{۵۸} به دلیل اینکه برخلاف کنوانسیون حقوق کودک سن حمایت را ۱۶ سال ذکر کرده است، قابل انتقاد به نظر می‌رسد. برخلاف حقوق کیفری فرانسه لوازم صلاحیت کیفری شخصی توسعه یافته نیز به نحو دقیق‌تری پیش‌بینی نشده است، با وجود این، در کنار جرم‌انگاری ویژه توریسم جنسی به ویژگی فراسرزمینی بودن آن نیز توجه شده است، که گامی مهم در جهت هماهنگ‌سازی حقوق کیفری استرالیا با معیارهای بین‌المللی پیش گفته می‌باشد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

کلیه حقوق محفوظ است

57. crimes (child sex tourism) amendment act, 1994, No. (105).

این قانون در آدرس اینترنتی زیر قابل دسترس است:

<http://www.comlaw.gov.au/comlaw/legislation/act1.nsf>

^{۵۸} در سال ۱۹۹۹ یک توریست جنسی کودک در این کشور مجرم شناخته شد و به ۱۲ سال زندان محکوم گردید که تا به امروز سنگین‌ترین حکم صادره در دنیا برای مرتکبان برون‌مرزی توریسم جنسی است. (Fiona David, trends and issues in crime and criminal justice: child sex tourism, 156 AUSTRALIAN INSTITUTE OF CRIMINOLOGY, 5(2000), (carting ECPAT Australia may/June 1999), available at: <http://www.aic.gov.au/publications/tandi/ti156.pdf>).

گفتار سوم: انگلستان

قانونگذار بریتانیایی بر اساس بند (۵) بخش دوم قانون مجرمان جنسی،^{۵۹} تعقیب اتباع انگلیسی را در بریتانیا به خاطر ارتکاب جرایم جنسی در خارج از کشور تجویز نموده است. این قانون به دلیل پیش‌بینی این موضوع که عمل جنسی مورد نظر باید هم در کشور خارجی (مقصد) و هم در بریتانیا (کشور مبدأ) جرم محسوب شود، تا حدود زیادی قابل انتقاد است. زیرا توریست‌های جنسی بریتانیایی ممکن است تشویق شوند کشوری را به عنوان مقصد انتخاب کنند که فحشای کودکان را هنوز جرم‌انگاری نکرده است فلذا به دلیل فقدان شرط مجرمیت مضاعف، از تعقیب در انگلستان مصون بمانند. در پرونده‌ای یک تبعه انگلیسی که در نپال با چندین پسر بچه رابطه جنسی برقرار کرده بود، به دلیل اینکه نپال فاقد قانونی برای حمایت از کودکان در برابر استثمار جنسی بود، از تعقیب کیفری رهائی یافت. به این ترتیب می‌بینیم که ادغام معیارهای بین‌المللی در زمینه مبارزه کیفری با توریسم جنسی کودکان در این کشور، به صورت ناقص و محافظه‌کارانه‌ای صورت گرفته است.

گفتار چهارم: کانادا

در سال ۱۹۹۷، پارلمان کانادا قانون مجازات این کشور را به منظور تسری مسئولیت کیفری به اتباع کانادایی که در خارج از این کشور مرتکب جرایم جنسی می‌شوند، اصلاح کرد. قبل از این اصلاح، دادگستری فقط در صورتی حق تعقیب متهم را داشت که دولت کشوری که جرم در آن ارتکاب یافته چنین تعقیبی را درخواست می‌کرد. مواد اصلاحی ۷(۴۰۲) و ۷(۴۰۳)، به دولت کانادا این اجازه را داد تا پس از کسب موافقت وزیر

59. Sex offenders Act 1997, available at: www.opsi.gov.uk/acts/1997.

60. Bill C-15A: An Act to amend the criminal code and amend other acts available at: <http://www.parl.gc.ca/common/Bills-1S.asp>.

دادگستری، تبعه کانادایی را مورد تعقیب قرار دهد. این تحول را شاید بتوان چنین توجیه کرد که ملاحظات مربوط به نظم عمومی در جرم‌انگاری و تعقیب مجرمین در این کشور تا قبل از اصلاحات، تعقیب توریست‌های جنسی را منوط به موافقت کشور مقصد کرده بود، اما با توجه به تحولات ایجاد شده در حوزه استعمار جنسی کودکان به عنوان معضلی جهانی و همچنین با توجه به اینکه کشورهای مقصد غالباً اقتصاد خود را بر صنعت گردشگری خارجی بنا نموده‌اند، در عمل درخواست تعقیب چنین مجرمانی به ندرت صورت می‌پذیرفت. که بنا به این دلایل دولت کانادا شرط درخواست را کنار گذاشت.

گفتار پنجم: ژاپن

در ژاپن قانون راجع به مجازات اعمال مربوط به فحشاء، هرزه‌نگاری و حمایت از کودکان، اقدام هر فرد شرکت کننده در فحشای کودک را جرم دانسته و برای آن کیفر زندان تعیین نموده است. ماده ۱۰ این قانون، اتباع ژاپنی را که مرتکب چنین اعمال در خارج از قلمرو ژاپن می‌شوند نیز قابل تعقیب دانسته است. این قانون فاقد شرط مجرمیت مضاعف و شکایت بزه‌دیده یا کشور متبوع قربانی جرم برای شروع به تحقیق و تعقیب است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

گفتار ششم: ایالات متحده آمریکا

این کشور در سال ۲۰۰۳ قانون حمایتی^{۶۲} را تصویب نمود که بر اساس آن هر فردی که به قصد شرکت در توریسیم جنسی کودک به خارج از آمریکا سفر کند مجرم محسوب

61. law for punishing Acts related to child prostitution and child pornography, art 4(Japan) available at <http://www.crn.japan.com/japan-law/laws/en>.

62. Prosecutorial remedies and other tools to End the Exploitation of children. Today act of 2003, pub.1.No.108-21.

می شود به موجب این قانون با اثبات یکی از این موارد می توان مرتکب را مقصر شناخت: (۱) مرتکب به قصد انجام عمل جنسی با کودک اقدام به مسافرت کرده باشد، (۲) واقعاً در فعالیت جنسی با کودکی در خارج از کشور شرکت کرده یا (۳) در غیر این صورت شروع به نقض قانون نموده باشد.

در واقع دامنه گسترده جرم‌انگاری رفتارهای مشمول توریسم جنسی کودکان به دادستان این امکان را می‌دهد که توریست‌های جنسی را بدون مدرک نشان‌دهنده انجام هرگونه رابطه جنسی و فقط بر مبنای مدارک و مستندات دال بر قصد مسافرت به خارج از آمریکا برای انجام عمل جنسی با یک کودک، تحت تعقیب قرار دهد و بر بسیاری از مشکلات ناشی از اثبات این جرم به دلیل ماهیت فراسرزمینی آن مانند لزوم وجود ادله در محلی خارج از آمریکا فائق آید. برای نمونه در یک پرونده، جان دبلیو سلجان^{۶۳} ۸۵ ساله در لس آنجلس در حال سوار شدن به هواپیمایی به مقصد فیلیپین (یکی از کشورهای اصلی مقصد توریست جنسی کودکان) دستگیر شد. ماموران پلیس، نامه سلجان را به دو دختر زیر سن قانونی که نشان‌دهنده قصد او بر ایجاد رابطه جنسی خاصی را در چمدان او پیدا کردند. قانون مذکور به دادستان مربوط این امکان را داد که او بر اساس قصد خاص مسافرت که برقراری رابطه جنسی با یک کودک بود، متهم سازد. در نهایت سلجان متهم شناخته شد و به ۲۰ سال زندان محکوم گردید.^{۶۴}

63. John W. seljan.

64- operation predator fact sheet on child sex tourists,

<http://www.ice.gov/graphice/news/factsheets/sextourists.htm> (last visited. Feb. 10,2006)

گفتار هفتم: دانمارک

بر اساس تعهدات مقرر در ماده ۴ پروتکل اختیاری راجع به فروش، فحشاء و هرزه‌نگاری کودکان، دانمارک نیز با جرم‌انگاری خاص توریست جنسی کودکان، صلاحیت کیفی خود را به اعمالی که در خارج از دانمارک به وسیله اتباع یا مقیمان این کشور صورت می‌گیرد، گسترش داده است. همانند کشور انگلستان توریسم جنسی کودکان به شرطی قابل مجازات است که مطابق قوانین کشوری که جرم در آن صورت گرفته است، نیز جرم باشد. به نظر می‌رسد پیش‌بینی شرط جرم‌انگاری مضاعف مغایر با بند (۱) ماده ۳ و بندهای (۲ و ۳) ماده ۴ پروتکل اختیاری در زمینه فروش، فحشاء و هرزه‌نگاری کودکان باشد. این شرط در عمل توریست‌های جنسی را به مسافرت به کشورهایی که چنین اعمالی را جرم ندانسته‌اند، ترغیب کرده و موجبات بزه‌دیدگی بیشتر کودکان چنین کشورهایی را در برابر استثمار جنسی فراهم می‌سازد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی

نتیجه گیری

در دهه‌های اخیر تحت تاثیر فرایند «جهانی‌شدن» شکل جدیدی از جغرافیا که در آن فضای اجتماعی کاملاً منطبق با نقشه‌ها، فاصله‌های سرزمینی و مرزها نیست، بوجود آمده است. در فضای جدید، نه تنها قلمروها و فرصت‌های مجرمانه نوینی برای بزهکاران ایجاد شده است، بلکه روش‌ها و فرایندهای ارتکاب جرایم نیز متحول شده است. یکی از این تحولات ظهور پدیده جدیدی به نام «توريسم جنسی کودکان» است.

بی‌گمان، شناسایی و برخورد با عوامل ریشه‌ای این پدیده، مانند نابرابری و تبعیض جنسی، فقر، توسعه‌نیافتگی، ایدز، سوء استفاده از اینترنت که به آسیب‌پذیری کودکان دامن می‌زنند، در اولیت هستند و پاسخ کیفری به این پدیده نوظهور در پرتو جرم‌انگاری ویژه در این مبارزه همه‌جانبه، از یک‌سو، جهانگردان شهوتران غالباً به دلیل افزایش هزینه کیفری برقراری رابطه جنسی با یک کودک در کشور خود و از سوی دیگر به لحاظ فقدان یا پایین بودن خطر محکومیت و دستگیری در کشورهای مقصد، به ارتکاب این جرم در خارج از کشور خود مبادرت می‌کنند همچنین مداخله حقوق کیفری از طریق جرم-انگاری این رفتار نامشروع که در خارج از قلمرو سرزمینی کشور مرتکب به وقوع پیوسته، با چالش‌هایی مواجه است. چرا که بر اساس یک اصل سنتی و قدیمی، قلمرو حاکمیت حقوق کیفری، سرزمینی است و شامل رفتارهای کیفری ارتکابی شهروندان در درون قلمرو حاکمیت سرزمینی یک کشور می‌شود. هر چند این اصل در پرتو ایجاد و پذیرش اصل صلاحیت واقعی و اصل صلاحیت شخصی و بالاخره اصل صلاحیت قضایی جهانی دچار تحولات اساسی شده است، اما همچنان اعتبار خود را در حوزه حقوق کیفری اختصاصی به دلیل ارتباط مستقیم آن با اقتدار دولت‌ها و ارزش‌های خاص هر کشور حفظ نموده است. در دو دهه اخیر اسناد بین‌المللی حقوق بشر بویژه اسناد خاص کودکان نظیر کنوانسیون حقوق کودک و پروتکل الحاقی به آن در خصوص فروش، فحشاء و هرزه-

نگاری کودکان در زمینه حمایت کیفری از کودکان، از رهگذر به رسمیت شناختن اصل حمایت ویژه از کودکان به صورت کلی و حمایت کیفری ویژه از آنها به صورت خاص و در پرتو پذیرش سازوکار جرم‌انگاری برخی رفتارهای استثمارگرانه نسبت به کودکان، بویژه بهره‌کشی جنسی از آنها، به استانداردسازی در این زمینه مبادرت نموده‌اند. در پروتکل پیش گفته «توریسم جنسی کودکان» به عنوان یکی از مصادیق بزه‌دیدگی کودکان شناسایی شده است که به دلیل ماهیت خاص این بزهکاری، در کنار این سازوکار، اسناد بین‌المللی کشورها را به تغییر در شرایط سنی اصل صلاحیت شخصی فراخوانده‌اند. کشورهای فرستنده توریست جنسی نیز در کنار جرم‌انگاری این رفتار به ایجاد تغییراتی در اصول و قواعد و شرایط سنتی صلاحیت شخصی دست زده‌اند به نحوی که اولاً، علاوه بر اتباع کشور، دامنه اعمال صلاحیت به اشخاص بیگانه مقیم در کشور مدعی صلاحیت نیز توسعه یافته است. ثانیاً، شرط جرم‌انگاری مضاعف در اکثر قوانین مورد بررسی به عنوان شرط تعقیب توریست‌های جنسی و کنار گذاشته شده است و ثالثاً، موضوع درخواست یا شکایت بزه‌دیده یا اعلام جرم مقامات رسمی کشور محل وقوع جرم در اکثر این قوانین حذف شده است تا زمینه حمایت بیشتر از کودکان فراهم شود.

به نظر می‌رسد در پرتو ایجاد «نگرانی جهانی» در برابر «معضل جهانی» توریست جنسی کودکان و در پرتو جهانشمولی حقوق بشر کودکان که بر حمایت ویژه از کودکان در برابر بزه‌دیدگی ناشی از استثمار جنسی تأکید دارد و الگوی واحدی را در این زمینه بر کشورها تحمیل می‌نماید، به تدریج نوعی هماویی جهانی و هماهنگی بین حقوق کیفری کشورها در قبال حمایت از کودکان در برابر توریسیم جنسی در حال شکل‌گیری است.

حقوق کیفری ایران نیز به دلیل پیوستن ایران به تمامی اسناد حقوق بشری مورد بررسی، مکلف به هماهنگ‌سازی حقوق کیفری خود با این معیارهای جهانی است. مجلس شورای اسلامی در مقدمه متن قانون الحاقی به پروتکل اختیاری کنوانسیون حقوق کودک در

خصوصاً فروش، فحشاء، هرزه‌نگاری کودکان صریحاً اشاره می‌کند که "در مواردی که جهت تحقیق اهداف پروتکل نیاز به پیش‌بینی مجازات‌های جدید یا تشدید مجازات‌های فعلی باشد، لایحه با نظر قوه قضاییه تهیه و برای سیر مراحل تصویب ارائه خواهد شد". بررسی قوانین کیفری ایران نشان می‌دهد که رفتاری تحت عنوان توريسم جنسی کودکان به صورت خاص جرم‌انگاری نشده است. اما بر اساس ماده ۷ قانون مجازات اسلامی که مرتکب جرم توسط اتباع ایرانی را در خارج از قلمرو صلاحیت قضایی ایران طبق قوانین جزایی ایران قابل مجازات دانسته است، هر ایرانی که در خارج از ایران مرتکب رابطه جنسی با کودکان شود، در ایران قابل تعقیب و مجازات است. با این وجود، جرم‌انگاری خاص این رفتار و عدول از برخی قواعد صلاحیت شخصی در این زمینه به دلایل زیر ضروری است:

اول؛ جرم‌انگاری این رفتار علاوه بر اینکه با توجه به کارکرد ارزشی، توصیفی و فرهنگی حقوق کیفری مهم است، می‌تواند به گسترش دامنه عناوین مجرمانه بر رفتارهایی که این عمل را گسترش و ترویج و تبلیغ می‌کنند نیز مبادرت کند. دوم؛ در صورت عدم جرم‌انگاری ویژه این رفتارها با توجه به اینکه در زمینه حمایت از کودکان در برابر سوء استفاده جنسی، قانونگذار ایرانی بعد از انقلاب (برخلاف قبل از انقلاب) از یک سیاست کیفری افتراقی سود نمی‌برد، عمل توریست‌های جنسی ایرانی در قالب جرایم جنسی تا حدی نظیر زنا، لواط و مساحقه قابل تعقیب خواهد بود ولی با توجه به محدود بودن و دشواری راه‌های اثبات این جرایم، عملاً اثبات جرایم ارتكابی بسیار سخت و تا حدودی غیر ممکن می‌شود و ممکن است عمل مرتکبین فقط مشمول جرم مذکور در ماده ۶۳۷ قانون مجازات اسلامی شود که چندان بازدارنده نیست. سوم؛ هر چند اصل صلاحیت شخصی مثبت یا فعال در حقوق کیفری ایران به صورت کلی و بدون قید و شرط پذیرفته شده است و مشکلاتی را در کشورهای مورد بررسی در زمینه تعقیب و مجازات توریست-

های جنسی به دلیل شرایط مربوط به مجرمیت مضاعف و شکایت و بزه دیده وجود دارد. در اینجا شاهد نیستیم، اما بر اساس ماده ۵-۱۱۲ پیش نویس لایحه مجازات اسلامی که جهت بررسی در مجلس شورای اسلامی^{۶۵} است، تعقیب اتباع ایرانی منوط به شرایطی شده است که در آینده می تواند مانع از تعقیب و مجازات توریست های جنسی ایرانی شود. بر اساس بند (۲) این ماده، شرط جرم انگاری مضاعف صریحاً آورده شده است که متأسفانه این امر نیز می توان تشویق کننده توریست های جنسی برای مسافرت به کشورهایی شود که این عمل را جرم انگاری نکرده اند.

به نظر می رسد بر اساس عمل به تعهدات بین المللی ایران بویژه مواد ۳ و ۴ پروتکل الحاقی به کنوانسیون حقوق کودک در خصوص فروش، فحشاء و هرزه نگاری کودکان، قانونگذار ایرانی نه تنها باید به جرم انگاری ویژه رفتارهای مربوط به توریست جنسی کودکان مبادرت نماید، بلکه در صورت تصویب لایحه مجازات اسلامی و وضع شرایطی خاص برای صلاحیت شخصی مراجع قضایی ایران، لازم است که استثنائاتی نیز برای آن پیش بینی کند. افزون بر این، جرم انگاری «توریسم جنسی کودک» نه تنها یک تعهد بین المللی حقوق بشری برای این محسوب می شود، بلکه به لحاظ ویژگی های آرمان گرایانه اخلاقی و اسلامی نظام جمهوری اسلامی ایران از اهمیت اساسی نیز برخوردار است.

^{۶۵} این لایحه به شماره چاپ ۳۰۱۴ در تاریخ ۱۳۸۶/۱۰/۲ توسط اداره کل قوانین مجلس شورای اسلامی به چاپ رسیده است.

فهرست منابع

الف - منابع فارسی

- ۱- بویل، ایزابل فیشر. مارک موسه، ضرورت اتخاذ تدابیر داخلی به منظور پیشگیری و کیفر جزایم، مترجم دکتر سیدعلی هنجنی، مجله تحقیقات حقوق دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، شماره ۴۳، بهار و تابستان ۱۳۸۶
- ۲- پرادل، ژان، به دنبال جهانی شدن حقوق کیفری، مترجم محمد مهدی ساقیان، مجله پژوهش حقوق و سیاست، شماره ۱۱، ۱۳۸۳
- ۳- تامیلینسون، جان، جهانی شدن و فرهنگ، مترجم محسن حکیمی، دفتر پژوهش-های فرهنگی، تهران، ۱۳۸۱
- ۴- جهانگللو، رامین، جهانی بودن: پانزده گفتگو با اندیشمندان امروز جهان، نشر مرکز، تهران، ۱۳۸۲
- ۵- حسینی نژاد، حسین قلی، حقوق کیفری بین‌المللی، چاپ اول، نشر میزان، تهران، ۱۳۷۳
- ۶- خالقی، علی، «مقدمه‌ای بر مطالعه اصول حاکم بر صلاحیت کیفری در حقوق جزای بین‌المللی»، مجله پژوهش‌های حقوقی، ش ۲، ۱۳۸۱
- ۷- دلماس - مارتی، می‌ری، جهانی شدن حقوق، فرصت‌ها و خطرات، مترجم اردشیر امیر ارجمند، مجله حقوقی دفتر خدمات حقوقی جمهوری اسلامی ایران، شماره ۲۴، ۱۳۷۸
- ۸- دلماس - مارتی، می‌ری، حقوق کیفری و جهانی شدن، مترجم علی حسین نجفی - ابرندآبادی، دلماس - مارتی، می‌ری، نظام‌های بزرگ سیاست جنایی، (جلد دوم)، مترجم علی حسین نجفی ابرندآبادی، نشر میزان، تهران، ۱۳۸۷

- ۹- دولا کواستا، لوئیس، سیاست جنایی اروپا: نمونه‌ای از بین‌المللی شدن حقوق کیفری در سطح منطقه‌ای، مترجم علی حسین نجفی ابرندآبادی، علوم جنایی، مجموعه مقالات در تجلیل از استاد دکتر محمد آشوری، سمت، ۱۳۸۳.
- ۱۰- دیر، رنه، مقدمه‌ای بر حقوق تطبیقی، ترجمه سید محمد علوی، چاپ اول، دفتر خدمات حقوقی بین‌المللی جمهوری اسلامی ایران، تهران، ۱۳۷۱.
- ۱۱- زینالی، امیر حمزه، نوآوری‌های قانون حمایت از کودکان و نوجوانان و چالش‌های فراروی آن، فصلنامه علمی - پژوهشی رفاه اجتماعی، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، شماره ۷، سال دوم، ۱۳۸۲.
- ۱۲- شولت، یان آرت، نگاهی موشکافانه به پدیده جهانی شدن، مترجم محمود کرباسیان، شرکت انتشارات عملی و فرهنگی، تهران، ۱۳۸۲.
- ۱۳- عباچی، مریم، رهنمودهای حقوق کیفری ماهوی در قبال کودکان بزه‌دیده، مجله حقوق دادگستری، شماره ۵۲، ۵۳، سال شصت و نهم، ۱۳۸۴.
- ۱۴- قاری سید فاطمی، سید محمد، حقوق بشر در جهان معاصر، مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، چاپ اول، تهران، ۱۳۸۲.
- ۱۵- گلشن پژوه، محمدرضا، سازمان‌های غیردولتی، ابزارهای کارآمدی ارتقای حقوق بشر، از مجموعه حقوق بشر و چشم‌اندازها، تهیه و تنظیم از مرکز مطالعات حقوق بشر، انتشارات دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، چاپ اول، تهران، ۱۳۸۲.
- ۱۶- مرکز مطالعات حقوق بشر دانشگاه تهران، گزیده‌ای از مهم‌ترین اسناد بین‌المللی حقوق بشر، نشر گرایش، تهران، ۱۳۸۲.
- ۱۷- مصفا، نسرین، (زیرنظر) کنوانسیون حقوق کودک و بهره‌وری از آن در حقوق داخلی ایران، نشر گرایش، تهران، ۱۳۸۱.

۱۸- موریس، جک، روسپیگری: قوانین و واقعیت‌ها، مترجم امیرحمزه زینالی، فصلنامه علمی و پژوهشی رفاه اجتماعی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، شماره ۵، ۱۳۸۱.

۱۹- نجفی ابرندآبادی، علی حسین؛ حبیب‌زاده، محمدجعفر و شمس ناتری، محمد ابراهیم، جرم سازمان یافته در جرم‌شناسی و حقوق جزا، فصلنامه علمی - پژوهشی مدرس علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس، دوره ۴، زمستان ۱۳۷۹.

۲۰- نجفی ابرندآبادی، علی حسین، سیاست جنایی سازمان ملل متحد، مجله تحقیقات حقوق دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، شماره ۱۸، ۱۳۷۵.

۲۱- نجفی ابرندآبادی، علی حسین، حقوق کیفری در هزاره سوم، دیپاچه در: فلچر، جورج پی، مفاهیم بنیادین حقوق کیفری، مترجم سید مهدی سیدزاده ثانی، چاپ اول، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی، ۱۳۸۴.

ب - منابع خارجی

ب - ۱ - منابع انگلیسی

22- Delmas- Marty, mire; Ile, global law: a triple challenge, translated by Naomi Nordberg, transnational publishers Inc, USA, 2003.

23- Fiona David, trends and issues in Crime and Criminal justice: child sex tourism, 156 AUSTL. INST. Of CRIMINOLOGY1, 5(2000).

at: <http://www.aic.gov.aupublictions/tandi/ti156.pdf>. (last visited Feb.10, 2006).

24- Odon Nell, Dan child, Protection: A handbook for parliamentarians, SRO kunding, Switzerland, 2006.

- 25- Operation predator feat sheet on child sex tourists, Schulte Jan aarat, globalization: a critical introduction, New York, pal grave, 2000.
- 26- Sevens son, Naomi, extraterritorial accountability: an assessment of the effectiveness of child sex tourism laws, loy.L.A.intel & comp L.rev, Loyola law school, (U.S.A) vol. 28, 2007.
- 27- Stacey, Mathews, comment, international trafficking in children: will new U.S. legislation provide an ending to the story? 27 hous. I.N.Til. 649, 667, 2005.
- 28- U.N, econ & soc. Council (ecosoc), common on human rights, report of the second international workshop on notations for the promotion and protection and protection of human rights, addendum: draft optional protocol to the United Nations convention on the rights of the child concerning the elimination of sexual exploitation and trafficking of children, art. 2 cas_g, U.N. Doc. E/CN.4/1994/45/Add-1 (Mar.1.1994).
- 29- World vision UK, no child of mine. Opening the worlds eyes to the sexual exploitation of children, briefing paoeron the sexual exploitation of children, (April 2002) (hereinafter no child of mine) www.opsi.gov.uk/acts/acts1997.

ب - ۲- منابع فرانسوی

- 30- Lavielle, Bruno, "servile et soigner les agresseurs sexuels: un des défis posés par la loi du 17 juin 1998", revue de science criminelle et de droit pénal comparé", 1999.
- 31- pardel, jean, droit pénal général, Paris, cujas, 15e ed., 2004.

32- seuvic, jean- francois, observations sur la loi du, 17 juin 1998, revue de science criminelle et de droit pénal comparé, 1998.

ب - ۳- منابع اینترنتی

- 33- <http://www.comlaw.gov.au/comlaw/legislation/act1.nsf>
- 34- <http://www.cmjapan.com/japan-law/laws/en>
- 35-[http://www.ecpat.net/eng/Ecpat-inter/publication/other/English \(pdf-age/ecp](http://www.ecpat.net/eng/Ecpat-inter/publication/other/English (pdf-age/ecp)
- 36-<http://www.ice.gov/graphice/news/factsheets/sextourists.htm>
- 37-<http://www.ohchr.org/English/countries/ratification/11-c.htm>
- 38-<http://www.parl.gc.ca/common/bills-IS.asp>
- 39-<http://www.unchr.ch/html/menu2/6/erc/treats/status-cre.htm>
- 40-<http://www.unicef.org/protection/files/sexex2.pdf> (last visits Feb. 8.2006)
- 41-<http://www.Ustody.co,/travel/news/2004-13-sex-tours-x.htm?POE=trvisa>

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

پرویشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی